

Aanzetten tot samenhang

JOHAN REIJMERINK
FOTO JOHAN DUYCK

De gedichten in *Kwartet voor het einde van de tijd* van **Herlinda Vekemans** verraden een onderzoekend karakter. Het is niet de eerste keer dat Vekemans muziek uit de twintigste eeuw of een mythologisch verhaal tot uitgangspunt neemt voor een bundel. Blijkbaar biedt dat haar een structuur waarlangs ze haar poëzie kan uitspinnen.

De bundel is verlucht met stemmingsvolle foto's van Johan Duyck, zeer passend bij zijn inspiratiebron: de Franse componist Olivier Messiaen (1908-1992). Zijn beroemde kwartet voor viool, klarinet, cello en piano uit 1941,

gecomponeerd in krijgsgevangenschap, bezit een bijna onwereldse intensiteit, een helderheid van klank die zich aaneensluit en de tijd lijkt stil te zetten. Vekemans

zoekt net als Messiaen naar een mystieke ervaring waarin zowel de taal als de muziek haar soortelijk gewicht voor even lijkt kwijt te zijn en opgaat in zichzelf.

Herlinda Vekemans Kwartet voor het einde van de tijd

Olivier Messiaen (1908-1992)

POËZIECENTRUM

Herlinda Vekemans
Kwartet voor het einde
van de tijd

PoëzieCentrum, Gent, 2015
64 p. / € 19,95

Elke afdeling begint met een 'Kleine studie van onvaste verbindingen'. De studie heeft telkens betrekking op een ander aspect in het proces van zoeken, hopen en verwachten: licht, mist, verlies, vlakken en stilte. Er ontwikkelt zich een houding van verwachting tegen beter weten in. Het zijn elementen in de poëzie van Vekemans die in overeenstemming zijn met het scheppingsproces van een componist én een dichter. Zij zoeken beiden naar verbanden, naar helderheid, een lijnenspel, naar vlakken, naar het moment waarop hun scheppingen de onvastheid achter zich kunnen laten.

Messiaen verbaasde zich over de ritmen en de kleuren in het gezang van de vogels. Hij vond in hun gezang zijn muziek terug. Vekemans toont in haar poëzie haar liefde voor pregnante beelden: origineel, kleurrijk en scherp gesneden.

Zijn eerste vogel was een duif
als een heilige geest wiekte ze zacht
zijn tot over de oren bewapende eeuw
zijn oranje en paarsgeaderde slaap binnen

hij ontwaakt in onschuld
een doop van klank en hoop
'een extatisch lied in een droevig landschap'
'grijs, mauve en Pruisisch blauw voor' begin en einde
het midden is van diamant en zilver'

Dit tweede gedicht uit de eerste afdeling typeert niet alleen de componist Messiaen, maar ook in vele opzichten de poëzie van Vekemans. Ze spreekt van een scheppingsmoment. De religieuze connotatie is gelegen in de duif, de heilige geest. De tijd waarin het kwartet van Messiaen is ontstaan, resoneert mee in de 'bewapende eeuw', in 'een extatisch lied in een droevig landschap' en in de kleurstelling van grijs, mauve en Pruisisch blauw. Het ontwaken van de duif in dit schuldig landschap is een teken van onschuld, hoop en verwachting.

Messiaen is de componist van de transfiguratie. Hij vertaalt zijn natuurimpressies in muziek. Vekemans vangt die muzikale impressies op en zet ze om in zeer zintuiglijk-waarneembare poëzie, met vergelijkende perspectieven waarin een grote mate van breekbaarheid en tevens een innerlijke balans zichtbaar wordt.

Hoewel *Kwartet voor het einde van de tijd* in eerste instantie een sterk geconstrueerde indruk maakt, blijkt de bundel na herlezing een verrassende vrijheid en openheid te vertonen. De onvaste verbindingen laten uiteindelijk aanzetten zien tot een te verwachten en gewenste samenhang tussen de natuur, de mens en zijn schepping: 'alles stevig nog in de geur van de ochtend vervat / en ook de bloedende muziek een draagbaar vlak / in de verwachte opeenvolging van zachte dagen'.

Herinneringswijzen

BRAM LAMBRECHT

Kreek Daey Ouwens is een van de zeldzame vertegenwoordigers van het genre van het prozagedicht. Ook haar recentste bundel, met de lange titel *Ik wil in mijn huis een raam ik wil het raam dichtdoen*, is een uitgesponnen narratief gedicht, een fragmentarisch verhaal-in-verzen.

Van een lineair verhaal is er in de bundel nochtans niet echt sprake. Daey Ouwens' prozagedicht evocert herinneringen van een volwassen lyrisch ik aan haar kindertijd. Het perspectief van het ik van het nu wordt afgewisseld (en soms versmolten) met het perspectief van een ik van vroeger, dat in de bundel het meest aan het woord is. Op die manier krijg je een inkijk in de gedachten, gevoelens en waarnemingen van een klein meisje dat opgroeit in een vervlogen (maar nog herkenbare) tijd, waarin een dorpsgemeenschap gesloten blijft, het leven zich in de natuur afspeelt en kruiden uit de tuin de medicijnen vormen. Het meisje leeft samen met haar moeder en grootmoeder. In dat vrouwelijke universum duiken er amper andere personages op: grootvader is dood, vader is om een obscure reden afwezig en de (kennelijk gehandicapte) neef van moeder, Rudi, verschijnt slechts even ten tonele voor hij de verdrinkingsdood sterft. Het meisje observeert de volwassenen, probeert hen te begrijpen en neemt vaak – samen met haar metgezel, een knuffelbeer – haar toevlucht tot haar eigen imaginaire wereld, die concreet gestalte krijgt in een kartonnen doos. De jij-vorm die af en toe opduikt, moet die heel persoonlijke herinneringen enigszins veralgemenen: 'Je kunt je verstoppen. Je kunt jezelf / verbergen in een doos. Je kunt de doos / dichtmaken. Al het licht buitensluiten'. De intrusies van het vertellend ik in de wereld van het belevend ik symboliseren dan weer de vage grenzen en de continuïteit tussen heden en verleden.

Behalve herinneringen aan de kindertijd tematiseert *Ik wil in mijn huis een raam* ook het gelaagde leerproces van het jonge hoofd-